

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in veča s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, pol leta 2 K in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K, za druge izvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hoče sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodara“ v Mariboru. — List se dopoši do odpovedi. — Udje „Katol. tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 vin. — Uredništvo: Koroška cesta št. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravništvo: Koroška cesta št. 5, vsprejema naročnine, inserate in reklamacije. — Za inserate se plačuje od enostopne pettiriste za enkrat 15 vin., za dvakrat 25 vin., za trikrat 35 vin. Za večkratne oglašne primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede jutraj. — Nezaprete reklamacije so poštnine proste.

Slovinci!

Dne 5. julija slavimo zopet god slovenskih blagovestnikov sv. Cirila in Metoda. Plameni mnogobrojnih kresov bodo njima na čast plapolali po slovenskih bregovih. Kjer vidimo ta dan kresove, vemo, da še tamkaj gori tudi ogenj narodne zavesti. Toda, ko se oziramo iz Maribora proti slovensko-nemški meji, se nam boječe in plaho vsiljuje vprašanje: Kako dolgo bomo gledali po teh sedaj še obmejnih hribih kresove v čast slovanskima bratoma?

Dogodki zadnjih časov nas vznemirjajo. Slovensko posestvo gine drugo za drugim. Slov. kršćanska zveza za Stajersko nima denarja, da bi s pokupovanjem posestev posegla vmes. A nekaj drugega lahko stori — tudi z majhnimi gmotnimi sredstvi, ako ji slovenski rodoljubi po širni domovini priskočijo na pomoč. Z izobrazbo lahko budi, krepi in ojačuje slovensko narodno zavest naših bratov ob meji. To hoče v bodoče tudi storiti še v večji meri kot dosedaj. Že sedaj delujejo ob meji štiri Zvezina izobraževalna društva, in Zveza vzdržuje okoli Maribora več potovalnih knjižnic. Toda pomanjkanje sredstev jo ovira v obrambnem delu za mejo.

Obrščamo se torej na Slovence vseh slovenskih pokrajin, naj letos proslave god sv. Cirila in Metoda s tem, da pošiljajo darove Slovenski kršćansko-socialni zvezi v Mariboru, ki se bodo uporabljali le za narodno delo ob meji.

Slovinci, spominjajte se obmejnih bratov!
Maribor, 18. junija 1908.

Slov. kršć. soc. zveza za Štaj.

Propad in pomoč kmečkemu stanu.

Govor drž. poslanca Piška v zbornični seji dne 19. junija 1908 po stenografičnih zapisih državnega zbora.

Poslanec Pišek prične govoriti slovensko in nadaljuje nemško:

Visoka zbornica! Slabo stanje, v katerem se nahaja poljedelstvo in velik del kmetov, me je napotilo, da sem se oglasil v proračunski razpravi k besedi, da zastopam opravičene zahteve in želje svojih volilcev.

Ni potrebno, da posebej dokazujem, kako da trajno nazaduje poljedelstvo, ker to dovolj dokazuje dejstvo, da se kmeti skozi desetletja strašno zadolžujejo. Sodelovale so razne okolščine, da se izpod-

rinja kmet s svoje grude, ki mu več ne nudi: obstoja, ker se ne izplača obdelovanje.

Zadnji čas je že, da se pričneta vlada in državni zbor že pečati z vprašanji kmečkega stanu, ki leži na tleh, da se posveti kmečkim vprašanjem večja skrb in se prepriči popolno ubožanje.

Ker je zbornica ljudska zbornica, ki je sestavljena malone enako iz vseh stanov, morajo pač imeti kmetje enake pravice. Kmetje imamo popolno pravico, da zahtevamo, naj delaj postavodajalna zbornica na to, da se vzdržuje in se dvigne naš stan.

Vlada kaže sicer dobro voljo, da kaj stori za povzdigo in izboljšanje kmečkega stanu, želim le, da bi kmalu obljubam sledila tudi dejanja. Kmetij imamo pravico, da zahtevamo od vlade, naj postopa z nami tako, kakor postopa z ostalimi stanov.

Kmečki stan vedno bolj nazaduje edino in pa pred vsem zato, ker znašajo proizvajalni stroški malone pri vseh stvarih več, kolikor se dobi za nje, kar se lahko dokaže s številkami.

Z izgledi lahko dokažem, da daje zemljišče po gospodarskih stroških le redkokdaj čisti dobiček. V mnogih slučajih ima kmet celo izgubo pri nasadu gotovih poljskih pridelkov.

Pečam se s kmetijo že 40 let. Imam zato veliko žalostnih izkušenj. Lahko bi navajal zglede, če bi preostajal čas, a žal, mi ne preostaja.

Iz navedenih razlogov ni le obstoj kmeta dvomljiv, nasprotno, če se ne uréde dovolj cene, je neizogibno, da kmečki stan popolnoma propade.

Naj se posestvo še tako racionelno obdeluje, donša pa le na leto komaj toliko, da preživi kmet sebe in pa svojo rodbino, sam mora pa delati zastoj. Zalibog, da imam za svojo trditev veliko dokazov.

Vlada je dolžna, da se loti z vso odločnostjo strokovne razdolžitve zemljišč, ki jo mora izvesti v doglednem času. Če se to ne zgodi, bo kmet počasi propadel in popolnoma ubožal.

Nasvetujem vladi, naj ustanovi agrarno banko (Pritrjevanje), ki naj prevzame kmetov dolg in ki naj kmetu posojuje za kolikor mogoče nizke obresti, ki ne smejo presegati 3 ali 4%, proti zmerni letni amortizaciji.

Prezre! ne smem pristojbin o prenosu premoženja v smislu postave z 18. junija 1901, drž. zak. št. 74.

Po tej postavi se morajo plačati pri prenosu lasti ali posesti zelo visoke procentualne pristojbine

po vrednosti posestva, ne glede na to, če je posestvo zadolženo ali ne, ali če sploh prinaša čisti dobiček ali ne.

Sicer imajo pač ona kmečka posestva, ki jih obdeluje posestnik sam ali pa njegova rodbina, to ugodnost, da so pri prenosih do vrednosti 5000 K na bližnje sorodnike prosta pristojbine, med tem ko se mora plačati od posestev, ki so vredna 5000 do 10.000 K 1/2%no pristojbino od vrednosti prenešega posestva.

Prejemalci kmečkih posestev in kmečkin grunтов dobe le redkokdaj ugodnost, da so oproščeni pristojbine. Vrednost zemljišča se namreč deni po takozvanem čistem katastralnem dohodku, ki večinoma prekorači omenjeno mejo. Ker srednji posestniki navadno ne uživajo nobene ugodnosti, si dovoljujem, da pozivljam vlado, naj izdelaj predlog, naj se razlegne pristojbin prosti prenos do zemljišč, ki so vredna 10.000 K.

S postavo z dne 24. majnika 1869, drž. zak. št. 88 in z dne 12. julija 1896, drž. zak. št. 121, se je izvedla za kmečki stan usodna regulacija zemljiškega davka. Dne 19. jul. l. i. sem stavil primeren predlog in pozval vlado, naj predloži zbornici predlog o ureditvi zemljiškega davka tako, da se odmeri zemljiški davek po dejanskem čistem dobičku z ozirom na zemljiške dolgove, na lego zemljišč in glede na obdelovanje. Vlada bo imela na vesti gospodarsko pogubo kmečkemu stanu, če ne izvede takoj po načelih pravice preosnovo našega zemljiškega davka.

Posamezne kmečke občine in posamezne kmete zelo obtežuje dolžnost, da se morajo ustanavljati ljudske šole. Prosim, naj se me ne razume napačno, češ, da nasprotujem šoli. Nasprotno! Zelo se zavzemam za splošno izobrazbo. Ravno zato pa ne morem trpeti, da prepušča država splošno ljudsko izobrazbo gospodarsko slabim občinam. Sodim, da sem opravičen, če zahtevam od vlade in jo pozivljam, naj podpira ljudsko šolstvo, kar je zahteval moj tovariš poslanec Roškar v zbornici.

Vprašanje, ki se ne more več odlašati, je pa kmečko zadružništvo. Vsi stanovi so že združeni po zadružnih zvezah, le kmečki stan nima zveze, ki bi mu zagotavljala varstvo in zboljšanje gospodarskega položaja. Dozdaj se niso ozirali na okvirni zakon, ki se je glede na zadružništvo odkazal deželni zborom. Po mojem mnenju je mogoča odpomoč po postavno ustanovljenih državnih obligatoričnih kmeč-

Podlistek.

Zgodovina Jarenine v Slov. gor. in zajedno kmetskega stanu na Spodnjem Stajerskem.

Gabriel Majcen.

(Dalje.)

X. Od 1740 do 1790.

To je doba cesarice Marije Terezije in njene sina cesarja Jožefa II. Vršile so se v tej dobi za kmeta velevažne izpremembe, ki so njegovo življenje in torej tudi razmere v Jarenini korenito predrugačile.

Marija Terezija se je, dasi ji je boj bil zoprn, morala mnogo vojskovati, največ s Prusijo, ki je stremila po nemški kraljevski, oziroma cesarski kroni. Vsled tega je rabila mnogo vojakov in bila prisiljena, uvesti splošno vojno dolžnost. Vendar se tem potom razmeroma ni jemalo mnogo ljudi v vojaški stan; nedostatek se je po stari šegi, ki je bila zavladala v 30letni vojski, dopolnjeval z najetiimi prostovoljci; vrhu tega pa se je mlade ljudi slabega vedenja siloma devalo v vojaško suknjo.

1774 je cesarica ukazala, ustanoviti ljudsko šolo v vsaki večji vasi, oziroma pri vsaki župnijski cerkvi, kjer je dotlej še ni bilo; da bi se pa pravica do nemške krone branila uspešneje, je učni jezik v šolah moral biti nemški.

S to naredbo je ljudska šola bila zagotovljena tudi za Jarenino. Vendar je tukaj že med 1760 in

1770 deco začel poučevati Jakob Zinauer. Stanoval je v svoj hiši (ki je pozneje bila pekarija Infangerja), za šolsko sobo pa je služila neka soba v mežnariji. Tako je ostalo do 1812.

Poglejmo pa, kaj je Marija Terezija storila za kmetski stan! Reči smemo, toliko, da jo slobodno imenujemo mater kmetov. Najprej je odredila, da ima najemništvo polagoma izginiti, to je, da se imajo najeta zemljišča izpremeniti v lastnine podložnikov. S tem je na Stajerskem padla z rok zadnja veriga sužnjstva. Nadalje je uredila lavdemaje, umrlino in tlako, ki je, kakor vemo, na Spod. Stajerskem bila zelo huda, ter jo skrčila na 3 dni v tednu, oziroma 156 dni v letu. Da bi pa kmet več opravil za se, se je pri papežu potegnila za to, da je odpravil 24 praznikov. Ker ravno govorimo o praznikih, bodi še omenjeno, da je od 1771 deželni patron na Stajerskem sv. Jožef namestu prejšnjega sv. Roperta. Marija Terezija je tudi dala vso zemljo na novo izmeriti, na tej podlagi natanko določiti, kaj je gospodovega, kaj kmetovega, dala natanko zapisati vsakega pravice in dolžnosti, dala davek določiti po premoženju ter ga naložila gospodu po istem razmerju kakor kmetu (kataster), vsled česar je kmet odslej imel manj davka nositi.

Gospoiki je vzela mnogo pravic ter jih dala novo ustanovljenemu okrožnemu uradu (kresiji), kojega glavna naloga je bila, kmeta varovati nasproti graščaku; sicer pa je imel približno iste agende, kakor danes okrajno glavarstvo. Stajerska je bila razdeljena v 5 okrožij: judenburško, bruško, graško, mariborsko in celjsko. Da bi pa občevanje med okrožnim uradom in ljudstvom se vršilo laglje, je še ustanovila okrajne urade za okraje, ki jih je v vseh okrožjih skupaj bilo 228. Oba urada, okrožni

kakor okrajni, pa sta bila podstavljena e. kr. guberniju (danes namestništvu) v Gradcu. Okrajnemu uradu je bil na čelu okrajni komisar; bil pa je to vsikdar kak „amtman“, in sicer oni, ki je bival sredi okraja ali ki je v okraju imel največ podložnikov; s tem so se prihranili stroški za okrajni urad.

Tudi na Jareninskem dvoru je bil okrajni urad in so k Jareninskemu okraju spadale občine: Jareninski dol, Jareninski vrh, Vajen, Zmrzlenik, Kaniža, Vukovski vrh, Vukovski dol, Gornje in Spodnja Gradišče, Sentjurski dol, Spodnji, Gornji, Mali Šentjakovski dol, Trankovec, Spodnje in Gornje Hlapje, Počenik in Šmart. Jareninski okraj pa je spadal pod okrožje mariborsko.

Glede soštva je Marija Terezija pustila pravico, izreči obsodbo na smrt, le najvišji sodnijski instanci v deželi; kaznjence mučiti je strogo prepovedala.

Končno še bodi omenjeno, da je ustanovna e. kr. kmetijsko družbo, ki je v prvi vrsti imela pospeševati pridelovanje detelje, koruze, krompirja, nadalje sadjarstvo, čebelarstvo in svilorejo. Krompir saditi je celo ukazala in najpridnejšim dajala premije.

S temi le naredbami je cesarica Marija Terezija kmetski stan povzdignila tako, da se je zanj začela zlata doba.

Cesar Jožef je odpravil popolnoma. Ostale so kmetu sledleče dolžnosti: cesarski davek, desetina duhovni in posvetni gospoiki in tlaka; sicer pa je kmet še vedno bil podložnik gosposke. Tlako je cesar tudi za pol- in četrtgrunte natanko določil; za prve po 78, za druge po 39 dni na leto; tudi je od-